

Anyák-napjára való előadás.

Anyák napja.

Anyák napján minden költő szeretné, ha a lantja különösen édes és zengő hangot adhatna... És írók a lelkük legmélyéről merítenének vigasztaló és bátorító gondolatokat, hogy friss forrást fakasszanak és az élet iránt való nagy bizodalommal töltsék el a fáradt és megriasztott emberiséget. És meggyőzzék az asszonyokat arról, hogy érdemes életet adni és életet dajkálni a mai világban is.

Nagy propaganda folyik világszerte a gyermek érdekében. Államférfiak legfőbb törekvése és legnagyobb gondja, hogy a nemzetek életfáján mentől több új élettrügy fakadjon, és az anyai szeretet lángját mentől jobban felszítsák... De az ő törekvésük meddőnek és hiábavalónak fog bizonyulni, ha az anyák útját nem világítja meg az oltárok örök mécesének virrasztó lángja.

Akik az emberi életet nem mérik az örökkévalóság mértékével, azok részére az élet olyan fájdalmas és érthetetlen töredék, amelyet igazán nem érdemes keserű örökségként gyermekekre hagyni.

Ha az anya úgy érzi, hogy nem tud arra az egyszerű és mindenkinek ajkára tóduló kérdésre: Mi végre születünk? kielégítő választ adni, akkor a gyermek ölelésére, bölcső ringatására táruuló kar dermedten hull le... Mert a halálszerűk felől hideg lehellet borzalgatja mai életünket... Nem merünk házat építeni a ma és holnap örök bizonytalanságának révületében... És nem mernék a gyermeket sem, ezt az örök tavaszias felújulást sem kívánni, ha nem volnánk arról meggyőződve, hogy a zsenge élet felett Isten irtalma virraszt... És minden egyes léleknek útja szervesen kapcsolódik bele Istennek végtelen terveibe. Abba a hatalmas, mindent átölelő tervbe, amely a tér és idő felett és a végtelen jegyében áll és amelynek keretébe befér a lángész és az emberi értelem első fellobbanása, a király és az egynapos gyermek.

Csak a titokba, az emberi ésszel jól meg sem magyarázható rejtélyekbe vetett hit adhat erőt az anyasághoz, mert elviselhetővé teszi a gyermekkoporsókat és az anyai élet minden nap felújuló hősies áldozatát:

* * *

De visszariad attól, hogy az élet ajándékát adja, a létbe vágyódó bűbajos kis ismeretlennek a gyermeknek az is, aki azt hiszi, hogy a szenvedés szükséges rossz és nem látja be, hogy az szükséges jó. Mert az emberi élet első elindulásától annyira bele van ágyazva a fájdalomba, hogy aki a szenvedést megátkozza és annak üdvözítő voltát tagadja, magának az életnek

gyökerét vágja el vele. Az emberi élet bizony nem a kényelem puha párnáján születik és nem is azon nő nagyra, hanem a szenvedések tövisbozótjában erősödik és a megpróbáltatások óráiban éljük át az élet értelmét és annak minden mélységét.

A fájdalmas anya az örök anya mintaképe és ha az ő feje körül elhervad a dicsfény, akkor a zaklatott földi anyának nincsen hová menekülnie. A saját és gyermekének élete olyan lesz a számára, mint valami gonosz találós kérdés.

* * *

A fejlődő élet és a gyermek szeretete az az aranyfonál, amely minden korok asszonyát megóvjá attól, hogy az élete valami olyan szörnyű útvesztőbe torkoljon, amelyben nemcsak ő, hanem maga az emberiség is tönkre megy.

Az anyaság elhivatása mint minden igazi hivatás, nemcsak nagy feladat, hanem oltalom és menedék is egyúttal. Az életet adó és azt nevelő asszony munkája közben talál önmagára.

Az asszonyi élet az anyaság hivatása nélkül vagy mindent elperzselő halálos hőség, vagy mindent megfagyasztó zord hideg... Minden, csak nem élet.

Az asszony az anyaság, az anya pedig az életnek felülről jövő megvilágítottság nélkül, a hiábavaló gyötrelmeknek szakadatlan láncolata. Azért ne oltások le az oltárok lángját, mert üresen fognak ringani a bölcsők vagy ha születnek is csecsemők, félvad gyermekek fognak éhen és szomjan halni, kenyeret termő mezők poros országútján. És hiába lesz minden mesterkedés, az életnek laboratóriumai kitermelésére irányuló minden kísérlet, mert minden higiéné és kitűnő testnevelők dacára is az anya csókja nélkül hervadt és üres lesz a világ. Mert mesét mondani és bölcső felett dudolni csak az anya tud, és őt nem pótolhatja sem rádió, sem gramofon. A mesélő és daloló édesanya olyan a rejtődő léleknek, mint a mezőknek a napfény. Nélküle nem nyílik virág és nem érik kenyeret adó búzagalász.

* * *

A nagyvárosok egyik sűrűn ismétlődő tragédiája az elgázolt gyermek. Csaknem mindennap találunk a napihírek között elrejtve pársoros tragikus híradást arról, hogy egy bimbózó élet, iskolába siető vagy utcán játszó kis emberpalánt hogyan került a robogó autó vagy kocsikerekei alá. És hogyan érték más katasztrófák a gyermeket, aki a mai rohanó élet tempójában olyan gyakran magára marad és az élet olyan nagy zürzavarában egyedül tévelyeg.

Ezek a sűrűn ismétlődő gyermektragédiák szinte jelképesek. Napjaink életének kiméretlen rohanása és izgalmas légköre nem kedvez a gyermek testi fejlődésének, idegéletének és lelkivilágának. Ha az újságok nemcsak a test, hanem a lélek posz-

tulásáról is beszámolnának, egészen megdöbbentő statisztika tárulna elénk.

* * *

Mi az anya élete? Lényegében palotákban és kunyhókban egyaránt küzdelem a halál ellen. Szüntelen és késhegyig menő harc a csontkarú rémmel, amely láthataflanul, de állandóan les a gyermekre, erre a búbajos élettavasra. És hiába vannak laboratóriumok és kórházak, ha nincs ösztönös anyai szeretet, amely a veszélyt előre megérzi, és az anya imádságának szuggesztív erejével távol tartja akkor is, amikor gyermekével nem test, hanem csak lélek szerint van együtt. Az anya kapocs az ideig és örökkévaló dolgok között. Ha az anyák elvesztik az örök életbe vetett hitüket, akkor az élet nem fog többé utat találni a földre, és ami égi láng gyermeklélek alakjában mégis ide talál, mint riadt mécses fog lobogni az elhagyatottság éjszakájában.

Kultúrák, társadalmak rohanó és mindent elgázolással fenyegető mai élet, ne vegyétek el a gyermektől az anyát, az anyától az Istent, mert az emberiség sírját ássátok vele.

* * *

Az Úr, aki tűz és láng között tizparancsolatot mennydörgött és égő Sinai ormokról minden idők emberiségének lelkébe: a tiz közül csak egyetlen-egyhez esatolt jutalmat és boldogságos ígéretet, ahhoz, amelyet az ő keze felírt minden szülő homlokára s amely így szól:

Tiszteld Apádat és Anyádat!!

„Mert gonosz legyen a neve annak, ki elhagyja anyját a szükségben — így szól az írás — és átkozott az Istentől, aki megkeseríti őt“.

Gyönyörűen mondja Edmóndo D'Amicis: „Még az akasztófán lógó cégeres gazemberben is van valami nemes és szent, aki anyját szereti, de a legmagasabbrajutott is hitvány, aki anyjának fájdalmat okoz“.

Különös szerzet az emberi szív. Mint valami kis cella, amelynek falán az egyetlen ékesség egy szentkép: az édesanyának képe. Az életben sokféle köteléket szét lehet tépni, de azt az aranynál fénylőbb és pókhálónál finomabb szálát, ami az embert ehhez a képhez fűzi, lehetetlenség elszakítani. Minden arcot elfelejthetünk, de azt a megszokott drága arcot, amelyet elsőnek pillantunk meg, mihelyt kinyitjuk szemünket, amelyet először szeretünk, mihelyt karunkat ki tudjuk tárni: soha!

Anyám! Ez a nagy szó, amely mindvégig ott tündököl, ameddig ver a szív élete. Minden emberi nyelven az első, legszentebb és legédesebb név ez: „Édesanyám“...

Van valami megragadó tanulság abban, — mondja egy nagy író, — hogy mikor maga az Isten jött le a földre: nem

villámok és mennydörgés között, nem egy hegytető fényoszlop sugárkévéiben, nem lángoló tűzoszlop fényénél, hanem egy édesanya karján jelent meg a világon.

Mi teszi az anyát oly naggyá? oly egyetlené, drágává, senkivel sem pótolhatóvá? Az anyai szeretet az egyetlen? a világon, amely a szeretet nevét megérdemli. Minden anyai arcon, amely a bölcső fölé hajol, ragyog valami mennyei, valami túlvilági fény... Gondoljunk vissza az éjjelekre, amikor ágyunk szélén ülve, anyánk átvirrasztott, gondoljunk a millió és millió édesanyára, aki esténként gyermeke fölé hajol: s akkor az anyai arc úgy felkoszorúzdik a belső fényektől, annyira eltűnik belőle minden, ami földi, hogy annak a Máriás fénykörnek, ennek a glóriásan szent fénynek egy sugara ráhull azokra az anyákra is, akiknek szívében kisebb láng jutott az anyai szív melegéből.

Minél tékozlóbb fiú valaki, minél mélyebbre jutott az élet meredekein, minél Lázárabb az élet lakomáján: a szíve fenekén annál inkább megindul a csöndes jégzajlás a gyöngédségnek ama kelyhe után, amit anyai szívnek nevezünk. Hisz minden anyai kebel egy oltár, minden anyai kezét simogatásra és a fájdalom enyhítésére teremtett az Isten.

Mikor fiatalok vagyunk, nagynak látjuk a világot, azt hisszük, telistele van barátokkal, akiknek nincs előbbrevaló dolguk, minthogy bennünket karjaikon hordozzanak. Minden muló nappal keserves leckét kapunk azután az élettől, míg nem végül megtanuljuk, hogy a kerek világból tulajdonképen csak az otthon négy fala igazán a miénk, s a sok barát közül csak egyetlen barát az igazi barátunk, az a fehérhajú öregasszony, akit úgy hívunk: Anyám...

Igen, az élet jeges sodra megtanít rá, hogy az Anyai Arc az a Nap, amely beragyogta gyermekéveink boldog világát, az ő szeretete adta az élet legszebb ünnepét, s mi az élet tuskó vándorútján addig voltunk igazán boldogok, amíg e mennybéli drága szempár elkísért.

Meghatódott elfogódottsággal írja Foerstxer önéletrajzában, hogy milyen fájdalmas szűrást érez szívében, amikor visszagondol gyerekkori osztálytársára, arra a szegény Müller Karesira, aki az egész osztály gúnyjának céltáblájává lett ezer foltokból tarka nadrágja miatt... Ez a nadrág szinte fantasztikus látvány volt és mikor már mindenki azt hitte, hogy többé nem javítható, megjelent rajta egy újabb folt! Majd megpukkadtunk neveltünkben, de hogy szégyenlem most o kagagást! Milyen ostoba és meggondolatlan dolog volt! Mi csak a tarka foltokat láttuk, de amiről ezek a foltok beszéltek, abból semmit se értettünk.

Nem tudtuk, nem láttuk a végtelen anyai szeretetet, sem az átvirrasztott éjszakákat, sem a könnyeket, amiket az édesanya ontott, ha az egész fáradságos foltozás csak olyasvalamit

eredményez, amiért a fiuk az ő Karesikáját kinevetik az iskolában.

Pedig hányszor értékesebb volt ez a tarka bugyogó, mint a legszebb és legdivatosabb angol nadrág, hiszen az anyai szeretet volt beleszöve és nem szebb és előkelőbb ez, mintha arannyal volna áttörve? A régi mesterek festményeiért száz-ezreket fizetnek, ilyen mestermű volt Müller Karesi foltozott nadrágja is... és sokat adnék érte, ha ma valahol megvehetném. Fölakasztanám a táblára, mint a térképet és mutatópálccával mutatnám nektek az anyai szeretet találékonyságát és azt a rengeteg fejtörést, ami ebbe a szegényes holmiba beleszövődött... A legelső párizsi szabó se tudná utánozni, az is fölkiáltana: „Ekkora türelme még egy gépnek sincs, nemhogy egy szabónak, ilyen türelme csak egy anyai kéznek van!...”

És mégis, — hány édesanya hordozza fején a hálátlanság tüskékoszorúját! Ó Istenem! hány anya sírja domborodik az élet országútján, amely előtt fiúk és leányok térdelnek, a mellüket verik s mondják: „Ó, csak még egy óráig maradtál volna közöttünk, mennyi mindenért kellene bocsánatot kérnünk tőled...”

Hallottam fiúról, aki a börtönudvaron letérdelve apja előtt, megcsókolta bilincsekbevert, megvasalt, de számára mindenkor áldott kezét.

De amilyen mindennapi történet az életben Andersen meséje az anyáról, aki elindult gyermeke jövőjét megtudni s az útját elzáró fagyos tüskebokrot addig melengette, amíg az kivirágzott, úgy fordítva: ma kevés Simor János akad a gyermekek között, aki hercegprimás korában is ott őrizte ágya felett apjának szerszámaikat és trónjáról leszállva, még hermelines bíborban is megcsókolta feketekendős egyszerű anyjának kezét.

Hány anya van, aki naphosszat egy jó szót nem hall, sőt füle hallatára szidják, ha előregszik, úgy bánnak vele, mint egy utonálló, törött karszékkal, még a betevő falatot is sajnálják tőle... az ablakban virító muskátli több szeretetet kap, mint az a szegény, öreg kihülőszívű asszony...

Szeretném az ilyen fiataloktól egyszer megkérdezni: „Hát azért kövezte ki a tulajdon szívével gyermekkorod útjait az édesanyád, hogy most te légy a keresztye?”

Igaza van Klugnak, aki azt mondja, hogy ilyen apáknak és anyáknak sírkövére nem azt kellene kivésni: „Meghalt”, hanem ezt: „Megölték!”

Különösen a hang zabolatlansága jött divatba manapság. Sokszor csak akkora a gyermek, mint egy kuglibáb és máris felesel, mikor pedig felcseperedik, az édesanyja minden szavára olyan sötét képet vág, mint egy vén ordas.

Amilyen modorban beszél az ember édesanyjával, abban benne van egész jelleme. Tudom, vannak fáradt és ideges édesanyák is, de az édesanyával, még ha ingerült is, hárfahangoz-

kell beszélni, hiszen az érettünk való gondoskodás tette fáradttá és idegessé. Az asszony, aki életét a konyha és a kamra közt éli le, mégha ideges is, megérdemli, hogy letérdeljünk előtte, letérdeljünk életének a gondok által eltaposott virágai előtt...

...Bizony, minden édesanyával, a legegyszerűbb édesanyával is úgy kell bánni, mint egy királynővel. Aki a nők e legszentebbekével nem tud szépen beszélni, aki nem tud előtte szeretettel meghajolni, — az bármily nyájaskodó is az idegennek, nem érdemli meg szeretetünket... Aki azzal a láthatatlan szárnyú angyallal, akit édesnek keresztelünk el, csak idegeskedni tud, aki — ha mindjárt koronát hord is fején — nem tudja megcsókolni, mint egy ereklyét azt a ráncot, amit az érte való gondoskodás vésett az édesanyja homlokára, — az legjobban teszi, ha megoperáztatja magát, mert bordái között nem szív dobog, hanem valami podvás refék.

Sajnos, a legtöbb ember vak és érzéketlen a szegény fáradt, szakácsnőkinézésű öreg édesanyja feje fölött, mert a surolások és mosogatások robotja, az örökös gond: mit főzünk ma ebédre? elkoptatta: nem tudja meglátni a dicsfényt, a Máriás fénykört, a glóriát.

Ó, ki tudná megmondani, hány mázsa annak a könnynek súlya, amit az édesanya sír a másik szobában, hogy senki se lássa, amikor először tudja meg, hogy rossz útra tért a fia, elkallódott a lánya? De ha egy anya a földi életért sokat tehet, a gyermeke örök életéért még többet cselekedhet. Mert nincsenek megnehallgatott édesanyai imák!

Schiller, a német költő, az édesanya ölet szent szigetnek nevezi, ahová a legnagyobb vándorútát megtett hajós is megjön egyszer...

Azért te — ha mindenki elhagyna is, mindenki követ dobna is rád, ha életed tele volna legszebb reményeid hajótörött roncsaival, ha a világon már sehol se akadna hely és megbocsátás — menj abba a házba, ahol édesanyád lakik és a fehérfüggönyös ablakok mögött téged vár...

És mikor visszatérsz a nagy útról, a tékozló fiúk útjáról — ne feledd, hogy édesanyád szeme mélyebbre lát, mint mindenki más szeme, — ő nem azt a széltől, portól elváltozott ábrázatot látja, csak azt, ami mögötte van: az ezerszer hangos szóval és hangtalan áldással megáldott régi gyermekarcot. Ismét himni fog benned, bízni benned — és újra kitérja feléd ölelő karját akkor is, ha mindenki más a világon bezárja a szívét.

Nemcsak azért, mert az anya számára parancs a szeretet, törvény az ölelés, mert minden anyai szívet Veronikakendőjének teremtett az Isten, de mert a szeretet veleszületett adottsága az anyai léleknek, olyan, akár a tudónek a levegő. Nem tudna nélküle élni...